

Bayat İlçesinde Göçlerin Nedenleri Ve Sonuçları

The reasons and results of emigration in Bayat Town

Mustafa Koçak^{1*}

¹ Körfez dershanesi, Afyonkarahisar (Afyon Kocatepe Üniversitesi Doktora Öğrencisi)

Öz: Çalışma alanını oluşturan Bayat, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü sınırları içinde yer alıp, yönetim bakımından Afyonkarahisar iline bağlıdır. Daha önce Emirdağ ilçesine bağlı bucak olan Bayat, 1987 yılında Emirdağ ilçesinden ayrılarak, ilçe yönetim birimine kavuşmuştur. Çalışmada, Bayat ilçesindeki göçleri, göçlerin nedenleri ve sonuçlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bulgularımıza göre, Bayat ilçesindeki ekonomik faktörlerin yetersizliğinden dolayı 1960'lı yıllarda başlayıp, 1985 yılından sonra belirginleşen yurt dışı ve yurt içi göçler nedeniyle özellikle kırsal nüfusta ciddi düşüşler yaşanmıştır. Bu nedenle gerek ilçe merkezi gerekse kırsal kesimde 1935-2013 yılları arasında önemli bir nüfus artışı yaşanmamış bilakis nüfus azalmıştır. Bayat'tan yapılan göçlerin temel nedeni, Bayat ilçesindeki ekonomik faktörlerin yetersizliğidir. Bu yetersizlikte kuşkusuz ilçenin coğrafi şartlarının etkili olduğu anlaşılmıştır. İlçede göçlerin fazla yapılan yörelerinin, ilçenin doğal çevre koşulları bakımından göçler için itici unsurlar taşıdığı belirlenmiştir. Söz konusu yörelerde tarım alanlarının az olması ve kuru tarım yapılması göçlere davetiye çıkarmıştır. Göçler sonucu ilçedeki birçok köyde okulların ve sağlık ocaklarının kapandığı tespit edilmiştir. Göçler her ne kadar başlangıç aşamasında olumlu gözükse de ilçenin konumunun iyi olmasına rağmen gelişmemesinde etkili olmuştur. Göç olayının, Bayat ilçesine yapılan yatırımlar yönüyle yetersiz kaldığı, gelişimini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nüfus, Göçler, Ekonomik Faktörler, Bayat

Abstract: Bayat, the field of the study, takes part in the interior western anatoian part of Aegean Region and is dependent to Afyonkarahisar in terms of management. Bayat which is previosly a stale of Emirdağ, gained a county administrive management unit in 1987 by leaving from. In this study determining the reasons and the results of immigrations from Bayat were aimed. According to our findings because of the lack of economical conditions, especially the rural population in Bayat decreased dramatically because of the domestic and abroad immigrations that started in 1960s and became particular after 1985. Therefore both the county central and the rural populations did not increase but also decreased between 1935-2010. The basic reason of the immigrations from Bayat is the lack of economical conditions in Bayat. In this deficiency certainly the geographic conditions of the county were effective. It is determined that the mostly immigrated areas of the county had forcing enviromental and natural conditions for immgiration. In these areas we talked about, the fewness of agricultural areas and dry agriculture opened way to immigrations. It is determined that the schools and the cottage hospitals in villages were closed because of the immigrations. However the immigrations seemed positive at the beginning, they became effective in the not developing of the county despite having a good location. Also the immigration affected the development of the Bayat negatively by limiting the investments to the county.

Keywords: Demography, Migrotions, Economic Faktors, Bayat

1. Giriş

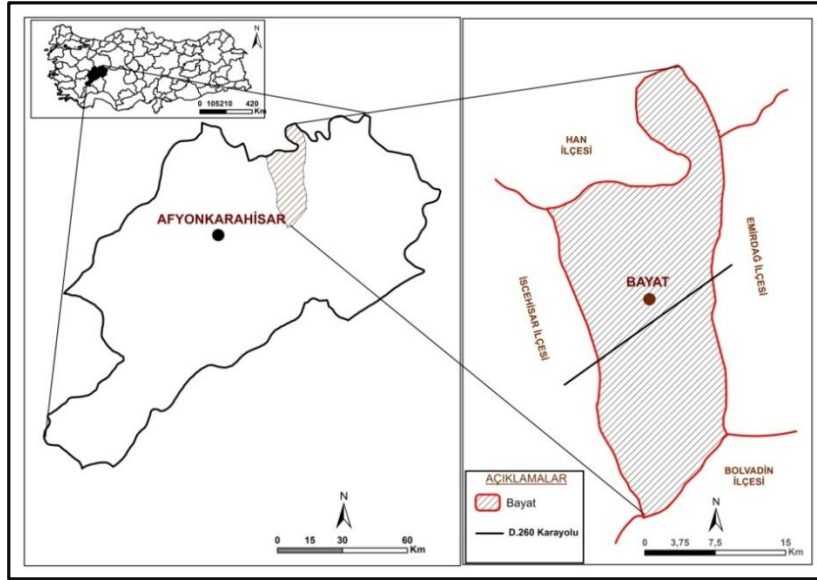
Araştırma konumuzu oluşturan Bayat ilçesi, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü'nde yer alır. Bayat ilçesi; Afyonkarahisar ilinin kuzey doğusunda yer almaktadır. İlçenin doğusunda Emirdağ İlçesi, kuzeyinde Eskişehir ilinin Han İlçesi, batısında İsehisar ilçesi, güneyinde ve güneydoğusunda

* İletişim Yazarı: M. Koçak, e-posta: mkocak1973@hotmail.com

Bolvadin ilçesi bulunmaktadır. İlçe merkezinin deniz seviyesinden yükseltisi 1050 m. olup, ilçenin yüzölçümü 425 km² dir (Şekil 1).

Çalışmamızın amacı, Bayat ilçesindeki göçlerin nedenlerini, sonuçlarını belirleyip göçlerin yöredeki etkileri karşısında farkındalık oluşturmaktır. Bayat ilçesindeki işsizlik ve göçün önlenmesi, yöredeki göçlerin nedenlerinin doğru bir şekilde irdelenmesi ile mümkündür. Kuşkusuz göçlerin tamamen engellenmesi mümkün değildir. Ancak yerel boyutta yapılacak çalışmalarla göçler azaltılabilir.

Bayat ilçesi, jeomorfolojik olarak, dar vadi tabanlarında bulunan dalgalı ovalar, bu kesimden yamaçlara doğru geçişte bulunan plato sahası ve ilçeyi çevreleyen çeşitli yükseklikteki dağlık alanlar olmak üzere üç farklı jeomorfolojik birimden oluşmaktadır. Sahada yerleşmelerin dağılışı belirli fiziki coğrafya şartları tarafından kontrol edilmiştir. Gerçekten de yörede ekip-biçmeye ve iskâna elverişli araziler sınırlı olup, tarım alanları (6.050 ha.) ilçe arazisinin % 14'ünü oluşturmaktadır.

Şekil 1. Bayat ilçesinin konum haritası.

İlçede yükseltinin fazla olduğu yerlerde doğal çevre koşullarının olumsuz etkisi belirgin olduğundan, bu sahalarda göçlerle nüfus kaybedilirken, yükseltisi az olan yerleşme alanlarının nispeten nüfuslarını korumuş olması, fiziki çevre ile göçler arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Bayat ilçesinin temel geçim kaynağını tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır. Bununla birlikte ilçede bulunan kilim atölyelerinde üretilen kök boyalı Bayat kilimleri, diğer geçim kaynağıdır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Bayat İlçesi'nde göçler ve bu göçlerin nedenleri ve sonuçlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için birincil ve ikincil veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Birincil veri toplama kapsamında köy muhtarları, göç eden vatandaşlarla yapılan mülakatlar ve anketlerden yararlanılmıştır. İkincil veri araştırma kapsamında literatür çalışması yapılmıştır. İlçeye yaz aylarında gelen gurbetçilerin potansiyeli ve hedef alanının belirlenmesi çalışma alanının seçiminde etkili olmuştur. Ayrıca ilçenin coğrafi konumunun uygun olmasına rağmen az gelişmişliğin göçlerle ilgisini belirlemek için Bayat ilçesi araştırma konumunu oluşturmuştur. Bu amacı gerçekleştirmek için, ilçenin nüfus ve göç ile ilgili veri araştırmasına geçilmiştir. Çok boyutlu inceleme alanı olan göçler ile ilgili bilgi toplamak ve analizini yapmak oldukça güçtür (Kahraman, 2005:39). Göçlerle ilgili doğrudan veri olmadığından yurt içinde Bayat doğumluların yaşadığı iller ve bir yönüyle göç verdiği yerler Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TUİK) elektronik ortamda tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırma sahasındaki köylerin 1935 yılı ile 2013 yılları arasındaki nüfus değişimlerinden yararlanarak

göçler belirlenmeye çalışılmıştır. İlçede yurt dışında yaşayan nüfus miktarı ve dağılımı Dış İşleri Bakanlığı ekonsolosluk kanalı ile alınmıştır. İlçede göçlerin nedenleri ve sonuçları ile ilgili bilgilere destek olması için Bayat ilçesi ve köylerinin muhtarlarıyla yapılan anketler, Bayat ilçesine gelen gurbetçilerle yapılan anket ve mülakatlar kullanılmıştır.

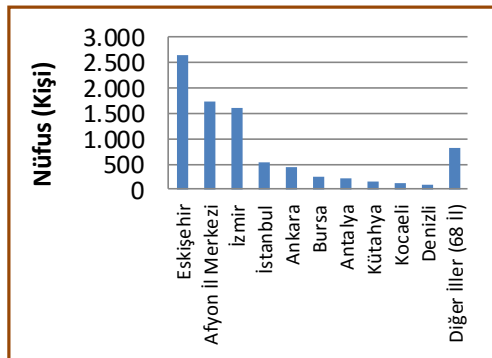
3. Bayat İlçesinde Göçler

Günümüzdeki anlamıyla kırsaldan kente doğru olan göçler sanayi devrimi ile başlamıştır. Kentlerde, sanayi ve hizmetler sektörüne ait iş kollarına gerekli olan işgücü, kırsaldan kente göç edenlerle karşılanmıştır (Yakar, 2009:96). Göçlerin çekici etkisini oluşturan bu faktörlerle, kırsal kesimdeki itici faktörlerin birleşmesiyle nüfus harekete geçmiştir. Bayat'ın özellikle tarıma daha az elverişli olan verimsiz dağlık alanlarında yaşayan insanlar, nüfusun artması ile ekonomik olarak sıkıntı yaşamaya başladılar. Ekonomik olarak sıkıntı yaşayan insanların, öncelikle yakın çevredeki ilçe merkezlerine göç ettikleri belirlenmiştir. Bütün bunlar ilçeden, yurt içi ve dışına göçlere neden olmuştur. Türkiye'de 1950 yıllarında başlayan göçlere Bayat ilçesi 1960-1965 yıllarında katılmış, 1975 yıllarından sonra artan göçlerle nüfus kaybetmeye başlamıştır

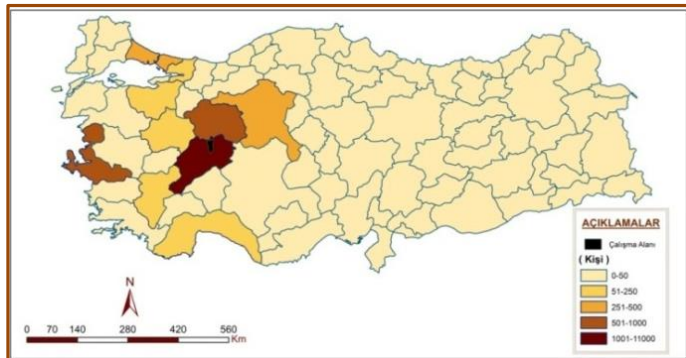
3.1. Bayat İlçesinde Yurt İçi Göçler

Türkiye'de, iç göçlerle ilgili veriler, daimi ikametgâh değişikliği esasına göre yapılmaktadır (Yakar, 2009:118). Ancak 2000 yılından önce "Daimi İkametgâha Göre İç Göçler" il bazında yayımlandığından, Bayat ilçesine ait veriler bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile, yurt içine yapılan göçlerle ilgili "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine" kadar yeterli ve doğru bilgi elde edilemiyordu. İlçeden göçün Türkiye'de, illere göre dağılımını ortaya koyacak bir veri aranırca, Bayat ilçesi doğumlu nüfusun yaşadığı illere göre dağılımına bakılabilir. Bu yaklaşıma göre, diğer illerde sayılan Bayat ilçesi doğumlular, o illere göç etmiş olarak kabul edilebilir. 2010 yılı "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine" göre Bayat ilçesi doğumlu olup ilçe dışında 6.915 kişi sayılmıştır. Bu durum, ilçe dışındaki Bayatlı nüfusun ilçede bulunan Bayatlı nüfusundan fazla olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bayat ilçesi doğumluların en çok sayıldığı yer, diğer bir ifade ile göçün en fazla yapıldığı yer, Eskişehir (ilçe dışında sayılan toplam nüfusun % 30,7) olmuştur. Eskişehir'i, Afyonkarahisar il merkezi, İzmir, İstanbul, Ankara, Bursa, Antalya illeri takip etmektedir (Şekil 2 ve 3). Bayat ilçesinden yurt içine göçün yönü; komşu iller ve ülkenin üç büyük şehridir. Bu durum coğrafi yakınlıkla olduğu kadar, adı geçen illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri ile de ilgilidir (Koçak, 2011:142).

Göç yapanların yaklaşık % 91'i, Türkiye'deki 81 ilin 10 tanesinde yaşamaktadır (Şekil 2 ve 3). Diğer illerin oranı ise % 9 kadardır. İlçenin nüfus kütüğüne 2010 yılı itibarıyla 17.119 kişi kayıtlıdır. Bu kişilerin 6.915'i yurt içinde, 2.031'i de yurt dışında yaşamaktadır. Toplam 8.946 kişi göç ederek Bayat ilçesi dışında hayatlarını sürdürmektedir. İlçe Nüfus kütüğüne kayıtlı olan vatandaşların % 52'sinin göç ettiği söylenebilir.

Şekil 2. Bayat ilçesi doğumluların sayıldığı illere göre dağılımı (2010).

Şekil 3. Bayat ilçesi doğumluların sayıldığı göre dağılımı (2010).

3.2. Bayat İlçesi'nde Yurt Dışı Göçler

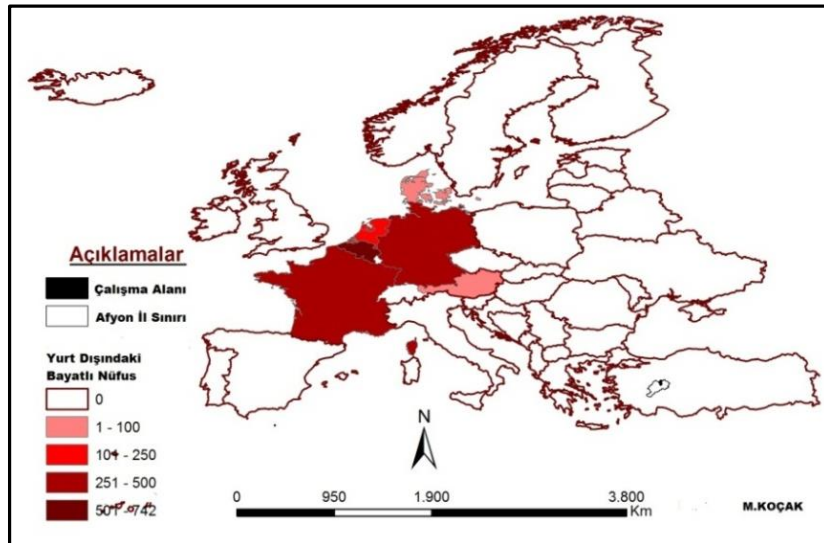
Bayat ilçesinden gerçekleşen ilk göçler, yurt dışı göçleridir. Bu göçler, ilçenin daha önce Emirdağ ilçesine bağlı bir Bucak olması nedeniyle, bu ilçedeki yurt dışı göç akımından kaynaklanmaktadır. Nitekim 1987 yılında Emirdağ ilçesinden ayrılarak ayrı bir ilçe olan Bayat'ta, göçler yurt dışından ziyade yurt içine yönelmiş, yurt dışı göç akımı azalmıştır. İlçeden yurt dışına yapılan göçler çoğunlukla devlet kanalıyla yapılmıştır. İlçeden devlet kanalıyla yıllara göre kaç kişinin gittiğiyle ilgili kesin veriler bulunmamakla beraber, Dış İşleri Bakanlığı'nın elektronik verilerinden yurt dışındaki göçmenlerin yaşadıkları ülkelere ulaşılmaktadır.

Buna göre, Bayat ilçesi nüfusuna kayıtlı 2.031 kişi, günümüzde Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır. 1964-1980 yılları arasında yoğun olarak gerçekleşen yurt dışı göçleriyle, Avrupa'da en fazla Bayat nüfusu barındıran ülke Belçika olmuştur. Belçika'dan sonra ise Almanya ve Fransa gelir (Çizelge 1, Şekil 4). Bu kişilerin ne zaman ve hangi ülkelere gittikleriyle ilgili bilgi ve kayıt bulunmamaktadır. Saptamalarımıza göre, ilçeden yurt dışına giden ilk göçmenler Avrupa'nın yaşam koşullarına uyum sağlayamamışlardır. Bu dönemde giden göçmenlerin büyük bir kısmı gerekli sermayeyi temin ettikten sonra ilçeye geri dönmüştür. 1970-1980 yılları arasında yurt dışına göç edenler ise gittikleri ülkelere adapte olarak, uzun süreli kalmışlar ve ailelerini yanlarında götürmüşlerdir. 2010 yılı itibariyle Bayat nüfusuna kayıtlı 17.119 nüfus bulunmaktadır. Bu nüfusun yaklaşık 2.031'i günümüzde yurt dışında olup, bunun oransal karşılığı % 11,8'dir. 2013 yılı TÜİK verilerine göre, toplam nüfusu 8.280 kişi olan bir ilçe nüfusunun önemli bir bölümünün yurt dışında yaşadığı anlaşılmaktadır. Mevcut nüfusun % 24,52 kadarı yurt dışında yaşamaktadır. Diğer bir ifade ile, yaklaşık her dört kişiden birisi yurt dışında bulunmaktadır (Koçak, 2011:138).

Çizelge 1. Bayat nüfusuna kayıtlı nüfusun ülkelere göre dağılımı (2010).

Ülkeler	Erkek	Kadın	Toplam	Oranı (%)
Belçika	390	352	742	36,53
Almanya	302	290	592	29,15
Fransa	297	288	585	28,8
İsviçre	38	26	64	3,15
Hollanda	17	12	29	1,43
Diğer Ülkeler	13	6	19	0,94
Toplam	1055	976	2031	100

Kaynak: Dış İşleri Bakanlığı, eksoşolok sistemi, 2010.

Şekil 4. Bayat ilçesi doğumlarının yurt dışında yaşadığı ülkeler (2010).

Bayat ilçesinden yurt dışına yapılan en fazla göç Belçika'ya gerçekleşmiştir. Bunun nedeni, Bayat daha önce Emirdağ ilçesine bağlı bir yerleşme birimidir. Emirdağ ilçesinden Belçika'ya yoğun bir göç yaşanmıştır. Belçika'da bulunan Emirdağlıların sayısı 36.620 kişidir (Köktepe, 2008:99). Emirdağ'dan gerçekleşen bu göçlerden, haliyle Bayat ilçesi de etkilenmiştir. Göçlerin Belçika'ya yapılmasının diğer bir nedeni ise, işçi olarak gitmenin kolay olmasıdır.

4. Bayat İlçesinde Göçlerin Nedenleri

Dünyada ve ülkemizde, endüstrileşme ile beraber göç hareketi farklılaşmıştır. Genel olarak göç nedenleri, kırsal kesimdeki işsizlik, sosyal ve ekonomik faktörlerdir. Ekonomik faktörler güçlü itme ve çekme dürtüsünü ortaya çıkarmakta ve insanlar yoksul bölgeden, yaşam standartlarının yüksek olduğu zengin bölgelere göç etmektedir. Bu durumu Bayat ilçesinde de görmekteyiz. İlçenin tarım alanlarının yetersiz oluşu, mevcut tarım alanlarında sulamalı tarımın olmaması, tarım ve hayvancılık dışında ekonomik faaliyetlerin sınırlı olması insanların ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamamasına neden olmuştur. Sonuç olarak bir sahadaki mevcut doğal, ekonomik sosyal ve politik faktörler göç kararları oluşturmakta olup, göç kararı ferdi ya da ortaklaşa olabilmektedir (Whyne-Hammond, 1985:65). Diğer bir ifade ile, endüstrileşme ile birlikte kentlerin işgücü ihtiyacı artar ve bu ihtiyaç köy halkının kente göç etmesiyle karşılanabilir. Bu yönüyle göçün geleneksel açıklamaları, kaynak bölgede iticiliğe ve göç edilecek alanlarda çekiciliğe neden olan faktörler üzerinde kurulur. Bu faktörler literatürde “itici ve çekici güçler yaklaşımı” çerçevesinde incelenir. “İtici güçlerin” başlıcası, işsizlik ve düşük gelir iken; “çekici güçler” arasında yüksek gelir ve istihdam fırsatları yer alır (Çelik, 2006:150). Fiziki faktörlerden olan olumsuz iklim şartları, yüksek ve engebeli araziler ile verimsiz topraklar, göçlerin kırsal kesimdeki itici faktörü iken, şehirlerdeki iş imkânları, sosyal ve eğitim imkânları ise çekici göç nedenlerini oluşturur.

4.1. Doğal Ortam Özelliklerinin Göçe Etkisi

Bayat ilçesinde yükselti, eğitim ve iklim özellikleri nüfus ve yerleşme üzerinde dolaylı ya da doğrudan etkili olmuştur. İlçede, daimi yerleşmeler 1000-1600 m yükselti aralığında yer almakta ise de, 1300 m yükselti, sahadaki yerleşmelerin sürekliliği bakımından bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Kırsal kesimdeki 12 köy yerleşmesinin 11 tanesi, 1200 m yükselti basamağının üzerinde kurulmuştur. Sadece Bayat ilçe merkezi, 1000-1100 m yükselti aralığında bulunur. Diğer köylerin 1 tanesi 1100-1200 m, 7 tanesi 1200-1300 m, 2 tanesi 1300-1400 m ve 2 tanesi 1400-1500 m yükselti basamakları arasında bulunur. Türkiye’de ziraat sahalarını kısıtlayan, verim ve üretimde düşüklük ile istikrarsızlık oluşturan faktörlerin, genellikle fiziki coğrafya şartları ile ilgili olduğu (Tümertekin, 1968:50), bu fiziki koşulların etkisi altında tarım potansiyeli düşük, tarım alanları dar ve parçalı olan arızalı, dağlık ve yüksek sahaların, göç veren alanları oluşturduğu belirtilmiştir (Mutluer, 1992:120). İlçede 1965 yılında nüfusun % 15’i 1300 m’nin üzerinde yaşarken, söz konusu yükselti basamağında günümüzde nüfusun ancak % 4’ü yaşamaktadır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Bayat ilçesinde nüfusun yükselti basamaklarına göre değişimi (1965-2009).

Yıllar	Yükselti Basamakları					
	1000-1200 m.		1200-1300 m.		1300 m. +	
	Nüfus Miktarı	%	Nüfus Miktarı	%	Nüfus Miktarı	%
1965	4652	53	2801	32	1302	15
2009	5654	67	2260	29	556	4

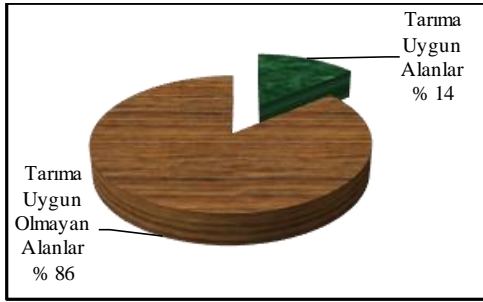
Kaynak: DİE, 1965-2009 Nüfus Verileri.

İlçede yükseltinin fazla olduğu yerlerde doğal çevre koşullarının olumsuz etkisi belirgin olduğundan, göçlerle nüfus kaybedilirken, yükseltisi az olan yerleşme alanlarının nispeten nüfuslarını korumuş olması, fiziki çevre ile göçler arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir.

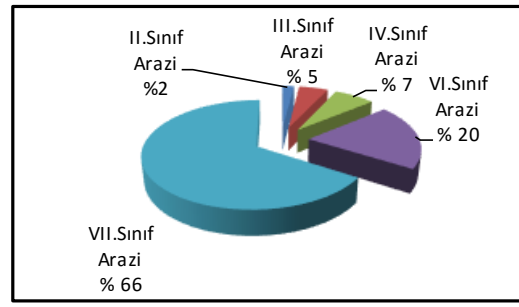
İlçede, tarım alanının az olması, tarım alanlarında sulama olanaklarının sınırlı olması (İlçe tarım alanlarının % 20,7’si sulanabilmektedir) yanında, yağış miktarının azlığı dikkate alındığında tarımsal

üretim için önemli bir gelir kaynağı olmadığı görülür. Bütün bunlar, ilçeden yapılan göçlerin nedenleri arasında gösterilebilir. İlçedeki yükselti, eğitim, iklim koşulları, göç nedeni olarak itici faktör oluşturmuştur. İlçenin arazi dağılımı da göç faktörlerinden biridir. Nitekim ilçe arazisinin en geniş bölümünü, ormanlık ve fundalık araziler oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile, arazinin doğal koşulları yerleşmeyi sınırlayan diğer bir faktördür. İlçenin yaklaşık % 60'ı orman ve fundalıklardır. Geri kalan kısımda engebeli ve yüksek araziler dikkate alınacak olursa, yörede, doğal çevre koşullarının itici unsur olduğu görülür. Genellikle diğer fiziki coğrafya koşulları ile birlikte arazi dağılımındaki bu problemler, yörenin farklı alanlarında tarım ve hayvancılık üzerinde olumsuz etkiler yaparak, bu etkilerin fazla olduğu yerlerde yaşayan kişilerin göç etmesine neden olmuştur.

Bayat'ın toplam arazi varlığı 42.003 ha.'dır. Bu arazinin % 14,40'ı tarıma elverişlidir. Ancak bu tarıma elverişli arazi sınıfı içinde I. sınıf arazi bulunmaz iken, tarım alanlarının II-III ve IV. sınıf olduğu görülür. Gerçekten de ilçenin tarım alanı, Afyonkarahisar ilindeki diğer ilçelerin gerisindedir. Bayat ilçesi tarım alanı açısından Afyonkarahisar ilindeki 18 ilçe arasında 16. sıradadır. Bayat ilçesindeki mevcut tarım alanları ilçe nüfusu için yeterli değildir. Bu durum, göçlerin en önemli nedenleri arasındadır (Şekil 5). İlçede tarıma elverişli olmayan araziler daha geniş yer tutar (% 84,60). Ayrıca, V.sınıf arazi bulunmaması da problemleri arazi oranını daha da artırmıştır. Özellikle VII. sınıf arazinin % 60 oranında olması dikkat çekicidir (Şekil 6).

Şekil 5. Bayat ilçesi'nde tarıma uygun ve tarıma uygun olmayan alanların dağılımı

Şekil 6. Bayat ilçesi'nde arazi kabiliyet sınıfları dağılımı

4.2. Ekonomik Nedenler

Bayat ilçesinde ki göçlerin en önemli nedeni ekonomik sorunlardır. Birey, yaşadığı yerde, kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayamıyorsa, aç kalmamak için başka yerler de çalışmak pahasına, yurt ve aile özlemi çekerek yaşamaya kendini zorlamıştır. Kırsal ve kent arasındaki gelir farkı, göçün en önemli nedenlerinden biridir. Günümüzde göçler, düşük gelirli kırsal bölgelerden, yüksek gelirli kentlere doğru gerçekleşmektedir.

1997 yılı Köy Envanter Etütleri'ne göre; ilçedeki köylerde yaşayan ailelerin % 8'i tarım dışı faaliyetler ile, % 92'si ise tarımsal faaliyetlerle meşgul olmaktadır. Çiftçiler arasında topraksız aile bulunmazken, % 13'ü 1-20 dekar, % 42'si 21-50 dekar, % 31'i 51-100 dekar, % 14'ü ise 100 dekardan fazla tarım arazisine sahiptir. İlçede, ortalama olarak çiftçi ailesi başına 3,9 dekarı sulu, 29,3 dekarı kuru olmak üzere ortalama 33,2 dekar arazi düşmektedir. Sahada, kuru tarım alanlarının büyük oranda nadasa bırakılması ve çoğunlukla kuru tarım alanlarının masraflarını karşılamadığı gerekçesiyle ekim bile yapılmadığı dikkate alınrsa, çiftçi ailelerine başına düşen sulu tarım alanları önem kazanmaktadır. Bu bakımdan en şanslı yer ilçe merkezidir. İlçede 1997 yılında köylerden sadece birisinde sulu arazi bulunmaktadır. Çiftçi ailesinin geçinebilmesi için gerekli olan arazi miktarı, geneli sulu arazi olmak üzere 80 dekar olarak belirtilmiştir (Toroğlu, 2006:217). Yörede, çiftçi ailesi başına düşen arazi miktarı bunun çok altındadır. İlçenin tarım alanı ildeki 18 ilçe arasında 16. Sıradadır. Nitekim Dinçer ve diğerleri tarafından 1996 yılında yapılan "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması" araştırmasında, Bayat ilçesinin Afyonkarahisar ilinde 18 ilçe içinde de 12. Sırada (gelişmişlik grubu 4) yer alması, bu durumu doğrular niteliktedir (Dinçer, 1996:125). 2003 yılında Devlet Planlama teşkilatının yaptığı aynı

araştırmada ise 13. Sırada yer almıştır. Bu durum, ilçedeki ekonomik şartların yetersizliğinden dolayı, ilçenin göç vermesinin hem göstergesi hem de nedenidir.

Bayat ilçesinden göç etmiş olan 60 kişiye yaptığımız ankette birden fazla şıkkın işaretlendiği, “Bayat ilçesinden göç etme nedeniniz nedir?” sorusuna katılımcıların 48’i (% 43) ekonomik nedenlerden dolayı, 22’si (% 20) tarım alanlarının yetersizliğinden dolayı göç ettiklerini belirtmişlerdir. Tüm bu açıklamalar Bayat ilçesindeki göçün nedenini açıklar mahiyettedir. Bunun dışında katılımcıların % 15’i sosyal imkânsızlıklardan, % 13’ü akraba isteği üzerine, % 10’u eğitim ve sağlık koşullarının yetersizliğinden dolayı göç etmişlerdir (Çizelge 3). Bunlarla beraber göç edenlerin % 76’sı kırsal kesimdeki ekonomik şartların kısıtlı olmasından dolayı göç etmişlerdir.

Çizelge 3. Bayat ilçesinden yurt içine göç etme nedeniniz nedir?

Göç Nedeni	Sayı	Oran (%)
Bayat ilçesinde tarım alanları yetersiz olduğundan	22	20
Akrabaların göç ettikleri için	14	13
Okul ve sağlık hizmetleri yetersiz olduğundan	11	10
Sosyal imkânlar yetersiz olduğundan	17	15
Ekonomik nedenlerden dolayı	48	43
Toplam	60/120	100

5. Bayat İlçesinde Göçlerin Sonuçları

Tarih boyunca çok çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan göçler, ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı üzerinde büyük değişikliklere yol açan nüfus hareketleridir. Tüm göç türleri ve özellikle kırsal alanlardan kentsel alanlara yönelen göçlerle, birbirinden çok farklı özelliklere sahip iki nüfus kitlesi, sürekli etkileşim içinde bulunmaya başlar. Dolayısıyla göçler, nüfusun artmasının ve azalmasının yanında ekonomik, sosyal ve çevresel olarak geniş bir etki oluşturmaktadır. Nitekim, göç olgusunun pek çok sosyal bilimin alanına girişi de bu yüzdendir (Gezgin, 1994:16). Göç, göç alan yerleri, göçe katılan bireyleri ve göç veren yerleri farklı biçimlerde etkilemektedir.

Bu bölümde, göçlerin şehirlerde oluşturduğu sonuçlardan ziyade, göçün gerçekleştiği yerlerde oluşan sonuçlar üzerinde duracağız. Bayat’ta 1960 yılında başlayan, 1975 yılından sonra artan ve günümüzde de devam eden yurt dışına ve özellikle yurt içine gerçekleşen göçlerin, yörelerde pek çok sonucu olmuştur. Bu sonuçlar ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlere neden olmuştur.

5.1 Göçlerin Nüfusa Etkisi

Göçün en önemli etkisi ilçenin nüfusu üzerine olmuştur. Bayat ilçesinde göçün nüfus üzerindeki temel etkisi, nüfus miktarının azalmasına sebebiyet vermesidir. Özellikle 1975 yılından itibaren yurt dışına ve yurt içine gerçekleştirilen, göçler ilçenin nüfus gelişimini olumsuz etkilemiştir. 1975 yılında 9.466 kişi olan ilçe nüfusu, 2013 yılına gelindiğinde 8.280 kişiye kadar düşmüştür. Nüfusun miktarındaki azalma ilçe toplamında 1975-2013 yılları arasında % 12,5 oranında gerçekleşmiştir. Bayat ilçesinde, 1975 yılından itibaren, bazı yıllar nüfus çok az artmış ve ilçe nüfusu daima düşme eğiliminde olmuştur (Çizelge 4).

Çizelge 4. 1935- 2009 yılları arası bayat ilçesi nüfusu

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
1935	2.746	2.933	5.679
1955	3.801	3.781	7.582
1975	4.750	4.716	9.466
1990	4.357	4.628	8.985
2000	4.265	4.488	8.753
2010	4.116	4.057	8.173
2013	4.239	4.041	8.280

Kaynak: DİE/TÜİK 1927-2013 (Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 12/10/1980).

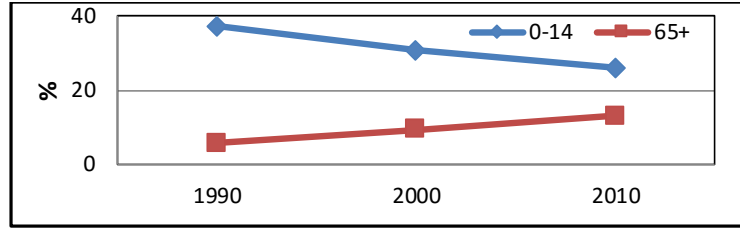
Nüfusun azalma oranına yerleşme sayısı açısından bakıldığında, ilçedeki toplam 12 köyden 4'ünde, % 50'den daha fazla olmuştur. İlçede sadece 1 köyün nüfusunda azalma olmamış, diğer köyler az ya da çok miktarda nüfus kaybetmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Bayat ilçesi'nde nüfusun azalma oranlarına göre yerleşme sayısı dağılımı.

	% 10'dan az	% 11-30	% 31-50	% 50'den fazla	Azalma Olmayan
Yerleşme Sayısı	3	3	1	4	1

İlçe Nüfus Müdürlüğü'nün verilerine göre, nakil gidenler hariç, 2010 yılı itibarıyla Bayat nüfusuna kayıtlı 17.119 kişi bulunmaktadır. İlçe nüfusunun bu dönemde, 8.173 kişi olduğu göz önüne alındığında, ilçeye kayıtlı 8.946 kişinin göç ettiği veya ilçe dışında yaşadığı anlaşılmaktadır. Göç eden 8.946 kişiden en az 2.031'i Avrupa'ya göç etmiş, geriye kalan 6.915 kişi başta Afyonkarahisar, Eskişehir, İzmir, Ankara olmak üzere yurt içi göçlere katılmışlardır.

Göçlerin en belirgin ve en önemli etkisi belki de nüfusun yaş yapısı üzerinde görülür. İlçenin yaş yapısı göçlerle değişme göstermiştir. Gerçekten de ilçede başta yüksek olan 0-15 yaş dilimi zamanla azalma göstermektedir. Buna karşılık yaşlı nüfus ise artış göstermektedir. Sonuç olarak ilçede göçler, oransal olarak genç nüfusun azalmasına, yaşlı nüfusun artmasına yol açmıştır. 0-14 yaş arası genç nüfus 1990'da % 40 iken, 2010'da % 25'lere kadar gerileme göstermiştir. Yaşlı nüfus ise aynı dönemde % 5'lerden % 13'lere kadar yükselme göstermiştir (Şekil 7).

Şekil 7. Bayat ilçesinde çocuk ve yaşlı nüfus gelişimi (1990-2000-2010).

5.2. Göçlerin Yerleşmelere ve Hizmetlere Etkisi

Göçler, gerek göç alan yerlerde, gerekse göç veren yerlerde, yerleşmeler üzerinde gözle görülür değişiklikler yapar. Göçlerle yerleşme açısından bakıldığında; şehirler hem dikey hem de yatay doğrultuda gelişirken, köylerde evler boş kalır, bakımsızlıktan yıkılır. Bu durum, göç veren yerlerin giderek küçülmesine yol açar. Bayat ilçesinde, göçlerin fazla yapıldığı yerler de benzer değişimler görülür. Kırsal kesimdeki göçler yerleşme üzerinde 2 etkiye yol açar. Bunlardan birincisi yerleşmelerin terk edilmesi, diğeri ise yerleşmelere yeniden yerleşmesidir. Birinci etki olan kırsal kesimden yurt dışına ve yurt içine yapılan göçlerle, yerleşmeler boşalmakta ve terk edilmektedir. Ancak bu durum tüm yerleşmeler için geçerli değildir. Bayat ilçesinde, geçmişte olduğu gibi günümüzde de hayatın devam ettiği köyler vardır. Bu köyler, nüfus bakımından fazla ve tarım alanlarının hem fazla hem de sulanabildiği yerlerdir.

Bayat ilçesinin sürekli göç vermesinin diğer bir sonucu ise, nüfusun azalmasıyla yöreye yapılan devlet desteğinin azalmasıdır. Gerçekten de yerleşim merkezinin nüfusuna göre yapılan yatırımlar, göç nedeniyle başka merkezlere kaymıştır. Kırsal kesimdeki öğrenci sayısı azaldığından mevcut okullar öğrenci olmadığı için ya kapanmış ya da birleştirilmiş sınıflarda eğitim verilen merkezler haline gelmiştir. İlçenin kırsal kesiminde yıllardır yaşanan göçün bir sonucu olarak, eğitim ve sağlık hizmetleri taşınabilir duruma gelmiştir. 1973 yılında ilçenin tüm köylerinde okul bulunmaktaydı. Şimdi ise öğrenci olmadığı için 5 köyde ilköğretim okulları kapatılmıştır. Bu köylerin genellikle göç veren köyler olması dikkat çekicidir. İlçedeki, Muratkoru, Mallica ve Eskigözü köylerinde ilköğretim okulları 1997 yılında, Çukurkuyu köyünde 2010 yılında kapatılmıştır. Köylerde daha önce kullanılan okullar şimdi harabe durumuna gelmiştir (Foto 1-2). İlçenin kırsal kesimini oluşturan köylerin beş tanesinde hiç okul bulunmaması ve mevcut okullardaki sınıf başına düşen öğrenci sayısının azlığı, köylerdeki genç ailelerin

azalması ve göç etmesi ile açıklanabilir. Gerçekten de ilçede eğitim-öğretim yaşındaki çocuklar sürekli azalmaktadır (Çizelge 6).

Çizelge 6. Bayat İlçesinde İlköğretim Düzeyindeki Öğrenci Sayısındaki Değişim.

Yıllar	1990	2000	2009
5-14 Yaş Dilimindeki Öğrenci Sayısı	2.398	1.776	1.512

Kaynak: Genel nüfus sayımı istatistikleri.

Foto 1. Mallica köyünde 1997 yılında kapatılmış ilköğretim okulu.

Foto 2. Çukurkuyu köyünde 2009 yılında kapatılmış ilköğretim okulu.

Göçlerin bu etkileri yanında ekonomik, sosyal ve kültürel olmak üzere pek çok etkisi vardır. Bu nedenle göçlerin bütün olumsuz yanları, Türkiye yerleşmeleri için iyi tespit edilip gelecekte diğer yerleşmelerde yaşanmaması adına mevcut örneklerden ders alınmalıdır.

6. Sonuç

Daha önce Emirdağ ilçesinin Bucağı olan Bayat, 1987 yılında ilçe yönetim birimine kavuşmuştur. Tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayamayan Bayat kırsalındaki insanlar, başta yurt içi olmak üzere yurt içi ve yurt dışına göç etmeye başlamıştır. Günümüzde Bayat ilçesinden 2.031'den fazla kişi yurt dışında bulunmaktadır. İlçede, yurt dışından ziyade yurt içine göçler yaşanmaktadır. İlçe Nüfus Müdürlüğü'nün verilerine göre, nakil gidenler hariç, 2010 yılı itibariyle Bayat nüfusuna kayıtlı 17.119 kişi bulunmaktadır. İlçe nüfusunun 8.173 kişi olduğu göz önüne alındığında, ilçeye kayıtlı 8.946 kişinin göç ettiği veya ilçe dışında yaşadığı anlaşılmaktadır. Göç eden 8.946 kişinin en az 2.031 kişisi Avrupa'ya göç etmiş bulunmakta ve geriye kalan 6.915 kişinin başta Afyonkarahisar, Eskişehir, İzmir, Ankara olmak üzere yurt içine göç ettikleri anlaşılmıştır.

Bayat ilçesindeki en önemli göç nedenleri olarak, ilçede tarım alanlarının az olması, tarım alanlarında sulama olanaklarının olmaması, ilçe arazisinin büyük bir bölümünün ormanlık ve fundalık alanlar oluşturmasıdır. Bütün bunlar ilçede ekonomik imkânları azaltmıştır. Ekonomik imkânların düşüklüğü ilçedeki insanların iş imkânlarının olduğu yerlere göçe zorlamıştır. Uygulanan anketler ile, Bayat'tan yurt içine ve yurt dışına gerçekleşen yapılan göçlerin temelinde % 63 oranla ekonomik sebepler olduğu görülmüştür. Yurt içine ve yurt dışına yaşanan göçler neticesinde ilçe nüfusu hızla azalmıştır. İlçe nüfusu 1975 yılından sonra (1985 istisna) sürekli nüfus kaybetmiştir. 1975-2009 yılları arasında ilçe nüfusu 996 kişi azalmıştır. Göçler sonucu, genç nüfus azalmış, yaşlı nüfus artmıştır. Yaşanan göçlerle nüfus kaybeden yerleşmelerde okul ve sağlık ocağı gibi devlet kuruluşlarının kapandığı, evlerin bakımsızlıktan yıkıldığı belirlenmiştir. Göçlerle nüfusun azalmasına bağlı olarak köylere götürülen yatırımlardaki azalmalara yol açmıştır.

Araştırma sahası nüfusunda görülen ve en önemli sosyal sorunlara yol açan, göç hareketinin önlenmesi ve nüfusun yerinde tutulması amacıyla, öncelikli sahada istihdam imkânlarını artırıcı tedbirlerin alınması gerekmektedir. İlçenin en önemli ekonomik kaynağı olan, tarım, hayvancılık ve kilimciliğin iyileştirilmesi gerekir. İlçenin D.260 karayolu kenarında bulunması, Afyon-Kütahya arasında

yapılan Havalimanın açılmasıyla beraber yurt dışına göç edenlerin ilçeye ulaşımını kolaylaştıracağını ve ilçeye yatırımların artacağını ümit ediyoruz.

Kaynakça

- Afyonkarahisar Valiliği (2009) 2009 Yılı Raporu.
- Aydın, M. (1984) *Bayat Boyu ve Oğuzların Tarihi*, Hatipoğlu Yay., Ankara.
- Bayat İlçe Nüfus Müdürlüğü. (2010) 2010 Yılı Verileri.
- Bayat İlçe Sağlık Grup Başkanlığı. (2010) 2010 Yılı Brifing Raporu.
- Çelik, F. (2006) “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 27, 149-170.
- Darkot, B. (1967) “Şehir Ayrımında nüfus Sayısı ve fonksiyon kriterleri”, İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Dergisi, 8(16), 3-8. Dışişleri Bakanlığı ekonsolosluk sistemi, 2010.
- DİE Genel Nüfus Sayımları (1935-1940-1945-1950-1955-1960-1965-1970-1975-1980-1985-1990-2000), DİE Yay., Ankara.
- DİE/TUİK 1927-2009 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri.
- Diğer, B.Ö. (1996) *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, DPT Yay., NO: 2466, Ankara.
- Eskisoy, M. (2005) *Anılarla Bayat Tarihi*, Uyum Ajans Yay., Ankara.
- Gezgin, M.F. (1994) *İşgücü göçü ve Avusturya'daki Türk işçileri*. İÜ. İktisat Fakültesi Yay., No 546.
- Kahraman, S.Ö. (2005) “Gökçeada'da göçlerin nüfus gelişimi ve değişimi üzerine etkileri”, Coğrafi Bil. Derg. 3(2), 39-53.
- Kalelioğlu, E. (1977) “Gaziantep yöresinde yerleşme, meskenler, nüfus ve ekonomik faaliyetle”, Ankara Üniv., D.T.C.F. Dergisi, Cilt: XXVIII, Sayı: 3-4, 64.
- Karazeybek, M. (2000) “Osmanlı Taşra Teşkilatında Karahisar-ı Sahib Sancaklığı'nın İdari Yapısı”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 100-115.
- Koçak, M. (2011) *Bayat İlçesinden Yapılan Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Köktepe, M. (2008) *Emirdağ İlçesinden Belçika'ya Olan Göçler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Mutluer, M. (1992) “Edremit Yöresi Kırsal Alanında Nüfus Hareketlerine Neden Olan Faktörler”, Ege Coğrafya Dergisi, 6, 119-152.
- Whyne-Hammond, C. (1985) *Elements of Human Geography*, Bell-Hymann, London.
- Yakar, M. (2009) *Emirdağ İlçesi Kırsalında Göçün Etkileri, Sorunları ve Çözüm Önerileri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Toroğlu, E. (2006) *Niğde İli Yerleşmeleri ve Lokasyon Planlaması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tümertekin, E. (1968) *Türkiye'de İç Göçler*, İstanbul Üniversitesi Yay. No: 1371, İstanbul.
- Tümertekin, E. (1984) *Beşeri Coğrafyaya Giriş*, Erenler Matbaası, İstanbul, 123.
- <http://www.tuik.gov.tr>, ülke içi göç istatistikleri veri tabanı.